

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi romai kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot agdijaiért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt.

Ugy a Lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „KÖZMŰVELŐDÉS“ szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Az Unitáriusok Erdélyben.

(Folytatás.)

Blandrata e hittételei, noha azokban maga is Jézust személyes istenségétől megfosztja és hivatalból való Istenné teszi és így egy időben lett, az istenséget hivatalból nyert Istent kíván követői által imádatolni, szelidebb alakjuk miatt noha ez is eléggé keresztényellenes és itt-ott kétértelmű, Dávid Ferencz felei közül többeket indított a B'andratához való csatlakozásra. A fejedelem pedig a tordai zsinaton történekből látván, hogy Dávid Ferenczet immár semmi sem képes ujitásainak folytatásában visszataroztatni, a kolozsvári tanácshoz rendeletet menesztett, hogy őt a templomi tanítás kötelességétől mentse fel s további intézkedésig tartsa őrizet alatt. Majd június elején Gyulafehérvárra vitetett, hol elítéltetése a következő módon folyt le: Legelőször is Kendi Sándor a korlátnok a fejedelem — Báthory Kristóf — nevében előadta, hogy mivel az Isten elleni káromlások már tovább türhetők nem voltak, hogy a veszélyes tanok mérge mélyebbre ne hasson, az ujitások tovább ne terjedjenek, fejedelmi tisztjének tartotta Dávid Ferencz urat eddig fogságban tartani. Megtiltja, hogy más senki felhivatlanul a dologhoz hozzászólni ne merjen, mint a kik érdekelve vannak. Erre felállott Blandrata György doctor s előadja, hogy ő kényszerítve van arra, a mit tesz. Éve mult már, mióta felszólította Dávid Ferenczet, hogy óvakodjék minden további ujitástól s másokat is mérsékeljen, de ő nem hallgatott szavára, ezért kellett az klézsia védelmére kelnie. Dávid Ferencz halkan felelte: „Emlékezel-e, hogy már Váradon volt szó róla, hogy az ellenfelet eddigi érveinkkel meg nem győzzük s azóta lelkiismeretemen erőszakot tettem.“

A korlátnok a Blandrata és Dávid közt kitört vitát, alkalmasint attól tartván, hogy az eddigi, soha eredményre nem jutott viták ismét felujulnak, azon kijelentéssel szakítá félbe, hogy a fejedelem Dávidnak Isten és Krisztus ellen a szószékről hirdetett káromlásait nem hiból tudja, hanem az ő hitsorsosai, tanítványai, paptársai adták ujitásait értésére; azok vádolták őt, kikkel egy gyülekezetben él. Mondaná meg tehát: Igaz e, hogy prédikációiban azt mondotta, hogy Krisztust nem kell imádni, a kik imádják, annyit tesznek, mintha Máriát, Pétert s a meghalt szenteket imádják? Mire veje által — minthogy ő maga beteg volt, a miért a fejedelem megis szánta s már az ülés elején széket adatott neki — azt feleltette, hogy a mit maga irt, azt magáénak ismeri, de a miket mások hordoztak körül nevében, azt magáénak nem tartja. Egyébiránt azt prédikálta, hogy azon isteni tisztelet, a mely az Isten ígében parancsolva nincs, Isten előtt nem lehet kedves; Krisztus imádása a szentírásban sehol parancsolva nincs, tehát Istennek nem tetszhetik. Ha nem a szentírás szavai alapján, hanem okoskodás által akarjuk az okot kitalálni, miért kelljen imádni, akkor azon okoknál fogva a Szentlelket is imádkhatjuk.

Ez önvallomása után másnap Blandrata, vele Hunyadi Demeter (azutáni unitárius superintendens) s még mintegy huszonötön esküt tettek le arról, hogy Dávid Ferencz ujitásainak részesei nem voltak; ezeket követték a magyarországi háromsághivők. A behívott Dávid Ferencz számára erdélyi ellenfelei kegyelmet kértek, de a magyarországiak mint istenkáromló hamis prófétát Mózes törvénye szerint megöletni kívánták. „Mi Tégedet, Méltóságos Fejedelem? — mondák ezek — mint az egyházi és világi tör-

vények örét, hitveseddel, magzatiddal s minden maradékkal tisztünk szerint Jézus Krisztus, a rettenetes ítélőbíró elébe idézünk, a kit ő káromolt, ha őt életben hagyod.“ A fejedelem e szeretetlen, de a hitujitók által egymás ellen sokszor használt kifakadásra megrettent s a korlátnok által ezeket nyilvánította: „A Méltóságos Fejedelem mindkét fél kérést meghallgatta, azon lesz, hogy megmutassa, hogy ekkora bünt bűntetlenül nem hagy.“ Dávidhoz fordulva pedig ezeket mondá: „A méltóságos fejedelem az egész ügyet megértette, hogy Te agyad tanácsát követve, az egyház beleegyezése nélkül ezen isten-tagadó, kárhuzatos és hallatlan káromlásra vetemedtél s az ország törvénye ellenére ujításokat tettél; ő nagysága azért Téged érdemed szerint megbüntetve például állit, hogy az másokat is hasonló örült ujításoktól visszaretentsen. További határozatig pedig őrizet alatt fogsz tartatni.“ Dávid Ferencz az ítélet kimondása után harmad nappal — mely idő alatt az unitárius papok egyenkint a palotában, nevék aláírása mellett, Blandratához állottak — a dévai várba holtiglani fogságra vitetett, hol ugyanazon 1579-iki év novemberének 15-én meghalt.

Blandrata így megszabadulván vetélytársától, kit eleinte barátjának fogadott és tévtanainak terjesztésére eszközül felhasznált, de ki vezetése alól magát emáncipálva tulzásaival az új felekezet létezését veszélyeztette, álnokságával, meghitt barátjának feláldozásával a körülményeket oda tudta módosítani, hogy a fejedelmet és az országot a két roszt között a kisebbség megtűrésére elkészítve, az unitarius felekezetet oly alakban sikerült rendszeresítenie, mely a Dávid Ferencz által felizgatott és megbotránkoztatott általános keresztény közérzületet némileg lecsendesítette.

E célból jul. 2-ra Kolozsvárra zsinatot hívott egybe, melyen Jézus istenségéről, imádásáról, segítségül hívásáról és országáról a következő új hitvallás készült:

„I. Hisszük és valljuk, hogy a názáreti Jézus a magasságbeli Istennek egyszülött Fia, az irás helyes értelmé szerint Istennek mondatik a következő okokból:

1. mert Szentlélektől fogantatott. Máté 1. Luk. 1.

2. mert megkenetett Szentlélekkel és erővel társai fölött. Ján. 3. Zsid. 1. Apost. cselek. 10. Luk. 4.

3. azon hatalom és dicsőségért, melyet neki az Atya a mennyben és — feltámadása után — a földön teljmértékben adott. Róm. 1. Filip 2. Máté 28. Efez. 1. Ap. cs. 2.

4. mert az Atya Isten az idő teljében általa

megujított és alkotott mindent s őt nekünk adta, hogy általa üdvözüljünk s az örök élet örökségét elnyerjük. Efez. 1, 3. Kol. 1, 1. Ján. 5. Ap. cs. 4. Róm. 3. János 3. 5 és 6.

II. Hisszük, hogy ezt a Jézust tisztelni és imádni kell; mert az Atya mindent a Fiunak adott Máté 11. s meghagyta, hogy őt hallgassuk, benne higyjünk, őt tiszteljük és imádjuk. Máté 3, 7. Azért a bölcsesség és tudás minden kincsét benne rejtette el, Kol. 2. hogy teljességéből mi is mindnyájan részesüljünk. Ján. 1. Hogy t. i. tisztelvén a Fiut, tiszteljük az Atyát és hívén a Fiuban, higyjük, hogy az Atya a Fiuban tiszteltetik. Ján 5.

III. Valljuk, hogy Jézus amaz igaz Messiás, midőn a földön volt, adott s most is ad lelki jókat hiveinek az ige és a Szentlélek által. Tehát segítségül hívandó; mert azért látta el őt az Atya Isten minden jóval, hogy azokat tőle szükségünkben bizalmasan kérjük és reméljük. Innen van, hogy mikor megjelentetvén a világra jött, sokan folyamodtak hozzá, mondván: „Jézus, Dávid fia, könyörülj rajtam!“ Máté 15. Márk 10. És: Uram Jézus, vedd hozzád az én lelkemet! Ap. cs. 7. De még sem úgy hivatik segítségül, mint az Atya Isten, a kitől mindenek vannak 1. Kor. 8. sem nem azon formulájával a segítségül hívásnak, a melylyel az Atyát hívjuk, t. i. mondván: Mi Atyánk, ki vagy sat. hanem úgy, hogy bizonyosak vagyunk arról, miszerint Krisztus azt, mit az Atya neki adott, bőven nyújtandja nekünk, a mint maga ígerte: „A mit nevemben kértek, megteszem.“ Ján. 14. Száját adok nektek és bölcseséget. Luk. 21. Örök életet adok nektek. Ján. 10. Mert nem is olyan módon közbenjárónk, hogy nekünk semmit se adjon, vagy hogy semmit se kelljen tőle kérnünk, várnunk, vagy csak remélnünk is, minthogy avégett kapott mindent mennyei Atyjától, az Istenőtől, hogy mindaz tőle mi ránk, mint tagjaira átáradjon.

IV. Azt is mondjuk a szentírással, hogy az a Jézus Krisztus, ki fejünknek mondatik, most is az egyház királya és igazgatja hiveit Lelke által s uralkodik az élőkön és holtakon, Róm. 14 sőt mindent igazgat hatalmának szavával. Zsid. 1. Mert Krisztust azért adta nekünk az Atya, hogy hivein most uralkodjék s nekik örök életet adjon és ő legyen egyedül az ég alatt, kinek nevében üdvözülünk kelljen. Ap. cs. 4. s noha 1. Kor. 15. az mondatik, hogy akkor lesz vége, mikor a Fiu az országot az Atya Istennek átadandja s minden neki leend alávetve; abból még sem következik, hogy Krisztus most nem volna Istenünk, Királyunk és Főpapunk, mivel ugyanott mondatik: Uralkodnia kell, míg mindenek alá-

vettettek neki.* (E hitvallás latin szövegét lásd Jakab Elek idézett munkája mellékletének 22. és 23. lapjain, néhány szó kihagyásával eszközölt magyar fordítását ugyanazon munka 239.240 ll.)

De Blandrata nem elégedett meg e hitvallás megállapításával, hanem kivitte azt, hogy e zsinaton egy huszonnégy tagu egyházi tanács is állítottatott fel s a következő egyházfegyelmi rendszabályok hozattak:

„Az 1579-ki jul. 2-ára Kolozsvárra egybehívott egyház elé terjesztett rövid czikkek, melyeket ha a lelkészek meg nem tartanak, az engedetlenség büntényén fognak elmarasztaltatni s a Superintendens s Consistorium által együttesen kiszabott büntetés alá vonatni.

1. Senki ezen hitvitákról s ujtításokról akár nyilván, akár magánosan valamit tanítani vagy vitakozni ne merészeljen.

2. Ne vitakozzanak a szószékbén, se különféle és haszontalan vélemények előadásával a szegény népet ne zavarják, hanem inkább azon legyenek, hogy összes hallgatóikat a jó cselekedetekre intsék.

3. Hogy a prédikációk elején az Atyához — Krisztus által — az Ur imádságának elmondásával intézett imádkozás tartassék meg. A végén pedig, mikor a nép elbocsáttatik, mondassanak el e szavak melyek szent Pálnál 2. Thess. 2. előfordulnak: „A mi Urunk Jézus Krisztus pedig, és az Isten, a mi Atyánk, a ki minket szeretett és örök vigasztalást és jó reménységet adott, kegyelmével vigasztalja szívünket és erősítsen meg minket minden beszédben és jó cselekedetben. Amen.“

4. Egy lelkész se merjen helyet cserélni vagy magának más helyet választani a Superintendens és Consistorium hire nélkül. Egyébaránt igéri a Consistorium a Superintendenssel együtt, hogy az egyházak egész reformját rövid időn megirandja s az egész gyülekezetnek elé terjesztendi.“

A hitvallás és fegyelmi szabályzatnak a papok által történt aláírása után, szept. 14-én a superintendens tanácsgyűlést tartott s azon az általa Blandrata hozzájárulásával kidolgozott új egyházi fegyelmet, mely az urvacsora, a kisdetek keresztelése visszaállítását s több gyökeres intézkedést hozott javaslatba, előterjesztette; de ezt a tanács bővebb megfontolás végett elhalasztatni kérvén, egy újabb tanácsgyűlés napjául nov. elseje tüzetett ki.

Ez alatt megérkezvén Lengyelországból az ottani hitfelektől a Blandrata Gy. és Dávid F. közt fennforgó ügyben a kért felelet, Blandrata a nov. elsején tartott tanácsgyűlésen a többi tárgyak mellőzésével ezt terjesztette elő elfogadás végett, mi a tagok részéről háromnak kivételével meg is történt. Az egész

egyházszervezet pedig az e czélból 1580-ki vizkesznapra összehívott zsinaton lön elfogadva, ott tizenkét kerületi esperes is megválasztva s a dolgok új rendje megállapítva.

Világos tehát, hogy Blandrata György volt Erdélyben az unitarius hitvallásnak, melyet eleinte titokban ő kezdeményezett s azután Dávid Ferencz terjesztett, valódi alapítója, kiről Benkő József Transsilvania czimü munkája II. köt. 243. §-ában azt mondja, hogy „a felekezetet, melyet Lengyelországban és Erdélyben alapított, elhagyta s a jézustársasági atyák közbenjárásával a római egyházzal kibékült, végül 1590-ben fivérének fia által, kit özszes vagyónának örökösévé tett, ágyában megfojtott.

(Folyt. köv.)

T Á R C Z A.

Románcz.

Pünkösd napján harangoznak
Nagy misére szépen;
Özvegyasszony szép leánya
Haldokoló félben.

»Kis kertünkben kinyilott már
A pünkösdi rózsza,
Édes anyám, kedves anyám
Szakíts egyet róla!

Tudod mondtam..., hogy menyasszony
Pünkösd napján leszek;
S hajfürtembe ékességül
Piros rózsát teszek.....«

Özvegyasszony szép leánya
Ágya mellett térdel.....
»Betegeknek gyógyítója
Imádkozzál érte!«

Ne sirj, ne sirj édes anyám!
— Szól a beteg lányka, —
Boldog vagyok; jegyesemnek
Halld..., hogy suhog szárnya.

Itt van... Itt van... Tied vagyok
Szép, szerelmes kincsem,
Szűz jegyesem, én Jézusom,
Végzetetlen Isten!...

Pünkösöd napján harangoznak
 S mikor ennek vége;
 Özvegyasszony szép leánya
 Fenn a magas égbe'

M. B. G.

Béctől Laxenburgig.

— Kirándulási naplóból. —
 (Vége.)

A mödlingi csinos állomást, miután még egy rövid búcsu pillantást veténk az ide kacsintgató szép brühli völgybe, csak hamar elhagyók vonatunkkal, hogy néhány perc múlva már megérkezünk a szomszéd Laxenburgba.

Mödlingtől Laxenburgig egy szép zöld térség terült el szemeink előtt, köröskörül többé-kevésbbé magas hegyekkel koszoruzva. Vonatunk oly vigan haladt e szép mezőn keresztül. Nemsokára feltűntek a laxenburgi kastély mellék épületeinek sárga falai, mintegy figyelmeztetni akarván a megérkező idegent, hogy császári kastély áll előtte. A sárga házak közül kimagaslik már a távolban az udvari templom szintén sárga tornyával. Köröskörül terül el az a nagy, mintegy 700 hold területű, fejedelmi pompával és fénynyel gondozott liget (Park,) melynek üdítő árnyaiban oly sok fejedelmi személy, uralkodó, főherceg meg főhercegnő elandalgott; melynek tán egy talpalatnyi földje sincs, melyet az uralkodó család egyik-másik tagja nem taposott volna.

Nem csoda hát, ha e ligettel övezett laxenburgi kastély a zöld térs mező közepén oly fenséges látványt nyújt a bécsi magaslatokról lassankint leereszkedő utasnak.

Laxenburgnak a távolban látható e szép képét röviden bár, de nagyon találoán jellemzi egy legújabb nagy folyó munka e néhány sora: „... már a távolban feltűnik Laxenburg, gyönyörű régi árával zöld tükürű víz közepette. Százados fáival, ligeteivel, ábrándos berkeivel csalitjaival és cserjéivel oázisnak látszik messziről az egyhangu mezőkön, melyek körölte fekszenek.“ (L. Osztrák Magyar Monarchia, írásban és képben, 52×420 l.)

E szép mezőn oly gyorsan repültünk át, hogy alig vettük észre, midőn a laxenburgi állomásra megérkeztünk s egyszersmind végcélunkhoz.

Az idő már délután egy felé járt, s mi a mily nagy étvágygyal, ép oly sebes gyorsasággal siettünk az állomástól nem messze eső egyik vendéglőbe, hol az előre megrendelt ebéd már készen várt ránk. Míg a fürge pinczérea előkészíték az asztalt, a „papr morgó“ helyett (de még klerikusra morgó után sem merénk kérdezősködni a vendéglős nagy szomorúságára) majális pajkosságunk egyebet keresett. A vendéglő bejáratánál ugyanis az utcán egy ember-mérleg volt felállítva; e köré csoportosulánk majdnem mindnyájan s a legnagyobb kedélyesség között várók, ki mennyit nyom a latban.

Az egyesek sulyának statistikájával nem akarom fárastani az olvasó figyelmét, legfőlebb a maximum-minimum értéket jelezhetem. Egyikünk csak 60 kilót nyo-

mott, míg a másik 76-ot; van egy hatalmason imponáló kollegám, ki már a mult évben 92 kilós volt, jelenleg azonban minden erőltetésünk daczára sem tudtuk a mérlegre csalni — tán attól tartott, hogy a szerény szerkezetű mérleg összeroskad sulya alatt. De jól is tette ám, mert — mint egyik társunk nagy bölcsen kihozta — a mérleg összeroskadását csak a bámulók kassája bánta volna meg. Annyit azonban így hozzávetőleg is mondhatok, hogy barátunknál a 92 kilóból most sem hiányzik, sőt blindre merem állítani, hogy a mult év óta még egy-két kilóval terhelte a Pazmaneum dús élés-kamrája s mondhatni, nem minden eredményt élkül.

E fontolgatás után ebédhez ültünk. Bár az appetitus csináló, mint fennebb megjegyzém, elmaradt, de azért még sem hiányzott a jó étvágy. A pinczerek alig tudtak kielégíteni egy a legizlettebb ételekkel, mint a legkülönfélébb borokkal. Többen magyar „ruszlit“ parancsolunk; mások mást. Az asztal felszine a legszebb szírványt játszotta a legváltozatosabb színű boros üvegektől. Nem lehet tehát csodálkozni, ha a kedélyesség folyton fokozódott.

Még csak a fekete leves volt hátra — kávé. Egyik tejesen rendelte, melyet tudvalevőleg „Kapuczinernek“ hinak; a másik meg feketén szerette volna. Német tudományát egy kis logikával akará pótolni. Ugyanis ugy okoskodott, hogy ha a németek „Kapuczinernek“ hívják a szürke tejes kávé, a fekete kétségkívül „Franciscaner“ lesz, s a pinczér kérdő szavaira egész komoly nyugodtsággal válaszolja, hogy neki meg — Franciskaner kell! De logikája csalt, a mint ezt a pinczér megbokrosodása a furcsa kávé-név hallatára, s mindnyájunk kedélyes hatója eléggé jelzé.

Egyébiránt ha ugy állana a dolog, ugy a németek között egy „kapucinus“ csak 10 krral volna drágább, mint egy „franciscanus.“ De hát ehhez mit mondanának a monasterologusok?

Még egy kis borozás, politizálás, humoros társalgás folyt le, mikor aztán asztalt bontottunk, hogy kiki tetszése szerint választhasson a k. k. liget ezer élvezetei között.

A legnagyobb rész a ligetben levő nagy tó felé vette egyenes útját, mindazok, kik a csolnakozásban találják legnagyobb élvezeteket. Mi meg, kedves olvasó, tegyünk előbb egy körutat a ligetben, és csak kerülő utakon tartunk a szép tó felé.

De míg a liget valamely érdekesebb helyéhez érünk, nem tartom feleslegesnek egy-két szót általánosságban Laxenburgra nézve előrebocsátani.

Laxenburg mezőváros s kétségkívül csak a mellette levő s róla nevezett császári mulatókastély teszi nevét oly ismeretessé s világhírűvé, hogy az uralkodó család említésénél Bécs mellett Laxenburg is rendesen előfordul.

Laxenburg már II. József és I. Ferencz császároknak kedvencz tartózkodási helye volt, s különösen az utóbbi fordított igen nagy gondot a most már teljes pompájában diszlegő liget szépítésére, nagyobbitására, a kényelem — és szükség megkivánta épültekké való ellátására; ő építteté az említett tó egyik szigetén levő s nevével nevezett Franzensburgot, melyről alább leendőbben szó.

De ime, már egy épülethez értünk, miután egy tekintélyes kapun át, mely mellett folytonosan 8–10 tagból álló katona őrség látható, a tulajdonképeni Parkba, ligetbe léptünk. Ez az ó-kastély, valóban ősrégi falakkal, de új sárga festéssel. Tovább menve s áthaladva a Schvechat paraton, mely az egész ligetet hosszában át-szeli s szelid csörgedezésével megzavarja az ősfák csendes susogását, azonnal előttünk áll utunk egyik oldalán a Ferencz császár szobra, melyet Majland város ajándékozott Karolina Augusta császárnénak. A szobor körül levő fák mintegy kis kápolnát látszanak képezni, melynek ajtaja mindig nyitott.

Ettől balra egy regényes berekben elrejtőzve áll az ugynevezett Lusthaus, mely bereknek tölgyfái 700–800 évesek. Maga a ház négyszegletes négy szárnynyal, külseje különben valami furcsa, bohóssal vegyült regényes, miként bámulni igen, de leírni vajmi bajos volna.

Tovább elérjük a lovag-tért (Rittergasse) az ugynevezett Löwenbrücke, remek oroszlánhidon át, mely így neveztetik a hidon öröködni látszó szilaj oroszlán-alakoktól. Itten van a Rittergruft, egy boltíves nagy tér, üvegfestményekkel a 15. századból s több régi sírkövel. Tovább az ugynevezett Majerai szép major-lakással a földszinten, és finom uri szobák az emeleten, melyekben a 16. századból sok szép butor, a Habsburg-család több tagjának arcképe s több modern festmény látható; itt van a Rittersäule, egy emlékszobor, mely a klosterneuburgi kápolnából szállítottott ide, mely kápolna számára a dicső Lipót 1222-ben csináltatta.

Innen jobbra haladva elérünk a már többször említett nagy tóhoz, mely a ligetnek kétségkívül egyik szépsége. A tó partjain csolnakok vannak kikötve, melyeknek festéseiben mindenféle nemzet színei képviselve vannak. Én rögtön egy magyar színre festett csolnakot kerestem, de már akkor legjavában csolnakáztak rajta hamarabb ideérkező társaim. Így hát nem bántam, bármily nemzet színét hordó csolnakot kaptam legyen a parton álló kalózok egyikétől. E kalózokra sem volt szükségem, bár magam e kis tengeren nem mertem kalózozni; azonnal ajákozott Rosnyó egyházmegyének egyik derék nővendéke kormányosnak s az erdélyi jó kis kollegám, a „kis megyésem“ evezőnek. Midőn egy ideig szeldekők csinos csolnakunkkal a víz sima tükrét, kiszáltunk a tó közepén levő egyik nagy szigetre, melyen Franzensburg, e csinos középkori lovagvár áll, hogy belsejét is megpillantsuk; szobái ugyanis érdekes középkori reliquiákkal vannak telve.

E kis vár I. Ferencz császár phantastikus eszméjének szüleménye, ki egy középkori régi várat akart e ligetben elővarázsolni. Ez ohájának megtestesítésére magántükárját s Laxenburg várkapitányát Riedelt kérte fel, ki azonnal 1798-ban meg is kezdte a szükséges intézkedéseket. E czélra összegyűjtötték a régi várromok s ösklasmok kőmaradványait, egyes felhagyott kolostorok ablaküvegeit és épületanyagait; bevásárlás és ajándékozás is nagyban szaporította a régiségeket, úgy hogy 1801. okt. 15. már ünnepélyesen megnyitottott a tó közepére varázsoltt lovagvár.

A mily festői a tó közepén e vár külseje, ép oly

regényes annak belsejének. A tó partjáról egy kompszállítja az átmenőt a vár ajtaja elé, hol az embert egy jártas kalauz vezeti a vár egyes részeinek megbámulásában s rövid felvilágosításokkal is szolgál, mert neki ez a kötelessége.

En, kedves olvasó, nem akarlak a vár mindazon számtalan termein átfárasztani, melyeket mi átbarangoltunk, s melyek szintén középkori butorokkal, ablakfestményekkel, képekkel, fegyverzetekkel s más összegyűjtött régiségekkel vannak igazán régiesen, de elég izlése- sen berendezve, mintha csak az egész középkort akarták volna e kis várba bezárni.

Van itt berendezve Habsburg-terem, tele az uralkodó-család több tagjának arcképével; fogadó-terem 16. századbeli berendezéssel; társalgási terem, szintén igen szép festményekkel és képekkel. A sok terem közül még megemlítem a főszobát, melyben egyikünk nagyon találon szóta el magát, hogy ez volt a hercegnők pletykaszobája. Van egy kápolna is oltárral; továbbá lovagterem; egy magyar koronázási terem, melynek ablakfestményei Budát, Pestet, Pozsonyt, Esztergomot s Egert mutatják.

Legérdekesebb azon sötét szoba, melynek egyik szegletében egy középkori lovalánczolva van s oly hűségesen, hogy midőn egy gép segítségével lánczai zörögnek, már csak azt várja az ember, hogy panaszkodni kezdjen.

De már hagyjuk el e középkort, hogy újra visszatérjünk a legujabb korba. Egyszermind tarisunk a vendéglő felé uzsonálni, mert bizony a nap már meghajlott.

Nem kívánom, k. olvasó, hogy minket figyelemmel vissza kísérj Bécsebe az uton, melyen jöttünk; csak arra kérek, hogy ha fejedelmi élvezetet akarsz magadnak szerezni, jöjj csak bátran Laxenburgba, de sok pénzzel.

Tözsér L.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— **Főpásztori körut a maros-esperesi ke-
rületben.** (Folyt.) Püspök urunk ő nagyméltósága május 26-án d. u. 5 órakor indult Jobbágytelkéről Deményháza-ra.

Tekintetes Körösi Albert járási főszolgabíró ur a jobbágytelki lovasok élén Deményháza határáig kíserte ő Excellentiáját. Ekkor bucsut vett attól kit járása ezen részében oly odaadólág kísért, kalauzolt; ő Excellentiája szívélyes szavakkal mondott köszönetet a valóban derék és tapintatos főszolgabírónak.

Deményháza határa szélén egy más kerületbe, más szolgabírói járásba lépett ő Excellentiája, hol tites Zilahi Gyula nyárad-szeredai járási főszolgabíró a deményházi kis-bandérium élén fogadta a fáradhatatlan Főpásztort. — A deményházi hívek nagyja és apraja keresztlobogók alatt ének- és harangok zugása között a falu alsó részén telállított csinos diszkapunál várta a jó Atyát, kit a közönség nevében Bence János megye-bíró sikerült beszéddel üdvözölt és a templom ajtajánál a helybeli lelkész fogadott.

Másnap május 27-én volt a bérmálás, 84-en része-

sültek a Szent-Lélek kegyelmében. De a bérmlást megelőzőleg ő Excellentiája ünnepélyes szent misét mondott és a helybeli lelkész alkalmi beszédének tárgyából indulván ki, a Szent-Lélek ajándékainak bővebb értelmezése után áttért azon ajándéokra, azon nagy áldozatra, melylyel maga a kis község és egyesek oly szép s minden tekintetben csinosan felszerelt templomot emeltek Isten buzgóbb imáadására és saját lelki ügyeik előmozdítására. „Kedves jó hiveim“ így szólítá meg őket a Főpásztor. Kiemelt, megdicsért egyeseket is.

Igy Bencze János megye-birót is, kinek nevét ugyan elhallgatta — Két szép oltár hirdeti két templomban Bencze János és vallásos nejének áldozatkészségét. Rólluk is elmondhatjuk: „zelus domus tuae comedit me.“ A buzaházán építendő új kápolnára is 30–35 ezer téglát ajánlottak.

Ő Nagyméltósága ebéd után az iskolába ment. Sokat gyönyörködött az igazán magyaros és korrekt olvasásban. Meg is dicsérte ezért Texe János k. tanítót, ki más tárgyakból is a kis iskolásokkal szép eredményt mutatott be, megtanítván őket önállóan gondolkodni és felelni.

Iskola után ő Excellentiája visszatért a papi lakba. Itt élvezni akarván a sok esős időre annyira ohajtott szép verő fényes napot a helybeli lelkész és megyebíró kíséretében a kertbe ment üdülést keresendő. Magasztos volt halgatni, mint tanítja említett lelkész a kertészetre, illetőleg a gyümölcsfák mikénti gondozására, ápolására.

A szép időhöz hasonló lett ő Nagyméltósága kedélyhangulata is. Ily kedélyhangulat között indult d. u. 5 órakor Köszvényesen át K. Remetére, a deményházi hivek köszönő s hódoló nyilatkozatai által kísérve.

Az eddig tapasztalt fiúi szeretettel párosult fogadtatásnak — érte a szent földet — a remetei ugyszólva koronája vala. — A köszvényesi határszélén 60 lovas élén Szántó Ferencz fogadta ő Nagyméltóságát. — Remetén két nagy diszkapu volt felállítva. Egyik a falu végén, másik a templom előtt csekély távolságban. Az első „Áldott ki az Úr nevében jó“ a másik kapun pedig „Isten hozott“ című feliratok valának olvashatók. Az első kapunál Jánosi Ferencz jegyző mondott jó sikerült beszédet, melyre ő Excellentiája szívélyesen válaszolt.

Mint mikor az ember szép virágos kertben sétál és az ügyes kertész által a faj, szín és pompa egymásutánjában rendezett virágok között minél tovább halad, annál szebbek és meglepőbbek lesznek előtte: ugy Remetén is a külső szépség. — értsd a falu végén — a templom végén — a templom előtti kapunál tető fokát, koronáját érte el. — Minister-ingbe öltözött két gyermek zászlót tartva kezökben mint két angyal vala a diszkapu frontján egymással szemben elhelyezve. Nagyszerű látvány volt ez! Bámultunk. Angyaloknak néztük őket. A diszkapu előtt az utnak mindkét szélén 50 nagyobb leány és 50 iskolába járó leányka volt nagyság szerint egy-egy sorban felállítva. Mindenik fehérbe öltözött fején és kezében koszorút tartott. Két kis leányka pedig virágokat hintett ő Excellentiája lábai elé. — Így várta, így fogadta Csiki Péter alesperes Plebános a szeretett Főpásztort.

Meghatottan válaszolt ő Excellentiája az alesperes

urnak üdvözlő beszédére: Ezután mint mindenütt, ugy itt is a templomba ment és áldást adott a hivekre.

Másnap az ünnepélyes szent mise végén alesperes plebános ur szószékre lépett és szép beszédben fejtegette, hogy mit művelt a Szent-Lélek az apostolokban, az első keresztényekben és mivel mi bennünk. A beszéd végeztével ő Nagyméltósága az oltáron lévő, valóban megható és művészi kivitelű, teljes nagyságu feszületre irányá a hallgatók figyelmét, s tartott a szent keresztől, mint ez életben egyedüli vigasztalónkról, reményünk horgonyáról és üdvösségünk zálogáról mélyen átértett és az ember szívet, lelkét, értelmét egészen átható igen remek beszédet.

A remetei hívők közül 384-en vették fel a bérmlás szentségét.

Ebéd előtt Sándor László alispán tisztelgett ő Excellentiájánál.

Ebéd után a kegyelmes Főpásztor ur az iskolákat látogatta meg, hol teljes meglegedésének adott kifejezést.

Remetéről május 29-én pünkösd napján d. e. 9 órakor indult ő Nagyméltósága Köszvényesre, hogy az Üdvözítőnek a hitben még gyenge harczásait megerősítse. — A diszkapunál a helybeli k. tanító és a templom előtt András Sándor plebános fogadták ő Excellentiáját. — Szent mise után említett plebános az ünnep méltóságához illően és meggyőzően fejtegette: „arra, hogy pünköst ünnepén az apostolokra szállott a Szentlélek s hozánk is eljőjön, szükséges a szívtisztaság, a béketűrő szeretet és az álhatatos imádság.“ — A szeretett Főpásztor, hogy az elmondott erkölcsi igazságokat még jobban az összegyűlt hivek lelki szeméi elé állítsa, a mértékeltenségről, mint minden rosznak főforrásáról mondott valódi remek beszédet. Nagyon sokan hallgatták. A tapintatos és alkalmiszzerű apostoli beszéd igen jó hatást gyakorolt a mostani pálinka iszákos világban. — Ezután a bérmlás szentségében 157-en részesültek.

Ő Nagyméltósága az ebéd végeztével az iskolákat látogatta meg. Iskolalátogatás után d. u. vissza utazott K. Remetére.

Megérkezés után mikor a nap már egészen alámerült és az est fekete fátyollal borítá el a láthatárt, a tisztelettel végett megjelent szentföldi kántor-tanítók üdvözölték ő Excellentiáját. — A plebánia lak fényárban uszott. Szép volt a színes lámpagolyók világítása mellett a tránszpárent is.

A kántor-tanítói kar „Hol szent Péter sirba téve“ kezdetű énekkel nyitotta meg a jól sikerült műsort. Másodiknak szintén négyhangra énekelték az Insurgensek riadóját. Ezt végezvén Texe János deményházi k. tanító ő Nagyméltóságát szépbeszéddel üdvözölte. Melyre a kegyelmes Főpásztor a legmelegebb atyai szeretetből jövő hangon meghatottan válaszolt. — Most a remetei kis iskolások kezdték rá: „Fel örömré, zengjen a dal. Itt van, itt van jó Atyánk“ stb. Ezután egy iskolás fiu mondott üdvözlő beszédet és végül elénekelték még: „Teli szívünk örömmel rajta vigadjunk“ stb. — A száztagból álló helybeli Máriatársulat, mindenik fehérbe öltözve zárta be a műsort a szép „Magnificat“ magyarul való ájtatos éneklésével. Hogy mily szép volt az egész s mily benyomást

tett ezen kis estély az ember lelkére, azt csak az tudja és érzi, ki maga is jelen volt. Igen-igen jól esett ő Excellentiájának a leirt tisztelgés úgy annyira, hogy jobbnak, szebbnek találta minden fáklyás zenés mesterkedésnél.

Pünkösöd másodnapján Remetén szintén a szeretett Főpap végezte az ünnepélyes szentmisét. Mise után Főtisztelendő Kovács Ferencz apát, kerületi főesperes ur lépett szószékre és szép beszédben adá elé a világ és az egyház szelleme közötti különbséget. Ezután a fáradhatatlan Főpásztor a remetei templom két újabb harangját szentelte meg.

Ebéd közben a házigazda a nála szokásos ügyességel köszöntötte ő Nagyméltóságát. A szívből fakadó éljenzés elhangzása után mély csend lett, ő Excellentiája székéből feláll. Poharát kezébe veszi és mi mindnyájan szem és tül leszünk. Nem szokásom a pohár köszöntés — így szól a kegyes Főpásztor — de a helybeli főesperes plebános urra még is emelek egy poharat. Mondhatom itt létem alatt többet tapasztaltam, mint a mennyit tán vártam. A népek lélekemelő vallásossága, az iskolás gyermekeknek alapos és gyakorlott vezetése, és a jó tanítóknak helyes irányban való magatartása, mind oly eredmények, melyekben a főesperes plebános urnak igen sok része és érdemei vannak stb.

Tehát az érdem elvette az ő jutalmát. Így és így ünnepélyes alkalommal lett Csiki Péter remetei alesperes plebános ur, a szentföldön főesperessé. Ad multos annos! A főpásztori magas kegynek és kitüntetésnek a papságon kívül Tolnai Gábor, Szentiványi Kálmán, Zilahi Gyula főszolgabíró valának tanui.

Ebéd után kegyelmes Urunk megköszönte a házigazdának szíves vendégszeretetét és Mikházán és Buzaházán keresztül Jobbágyfalvára indult.

Remete derék jegyzője 60 lovasból álló banderiummal, mint május 27-én a fogadtatáskor a mikházi határig jött. Itt elbucuzott ő Excellentiájától, kit a mikházi bíró fogadott. Innen a Főpásztor egyenesen az iskolához hajtatott. Az iskola előtt levő diszkapunál Székely György körjegyző mondott üdvözlő beszédet. Az iskolában mind a k. tanító, mind a gyermekek jelesen viselték magukat, miért is a magas meglegedés dicsérő szavait valának szerencsések hallani. Az iskolából ő Nagyméltósága a szentferencziek templomába ment. A templom előtt P. Imre Márk házfőnök mondott csinos beszédet, melyre ő Excellentiája szívélyes szavakkal válaszolt, — templom után még az egyik szerzetes atya vezetésére bizott — vidéki — fiuiskolát látogatta meg. Ekkor utját tovább folytatta. — Buzaházán a közelebb bezárt romlatag kápolnát vizsgálta meg. — Nem halgathatom el e helyen is Zilahi Gyula nyárádszeredai főszolgabíró urnak ő Nagyméltósága előtt tett azon, igazán nemes ígérését, hogy a Buzaházán építendő új kápolnára 30—35 ezer téglával fog járulni. Ennél jobb helyre alig adhatna, mert kápolnánk is, hiveim is nagyon szegények.

Buzaházáról a jobbágyfalvi lovasok kíséretében nap nyugtakor érkezett meg kegyelmes Atyánk Jobbágyfalvára. — A faluvégén a diszkapunál elhangzott fogadtatás után a templom előtt Pap János plebános üdvözölte a Főpászort. — Következő nap május 31-én ünnepélyes

szent mise után említett plebános ur mondott érvgazdag alkalmi beszédet. Erre ő Excellentiája a szépen kidolgozott beszéd tárgyát véve alapul szivrehatólag, valódi apostoli buzgósággal beszélt a szép számmal megjelent hallgatóságnak. Ezt követte a bérmálás szentségének kiszolgáltatása.

Nagyon jól esett ő Excellentiájának, hogy az udvarhelyi esperesi kerület érdemes papjai közül a főesperes ur vezetése alatt többeket fogadhatott.

Délután az iskolába ment, hol a helybeli plebános a tanítás terén eddig is tanusított szakszerű gyakorlottságának és ernyedetlen buzgalmának igen szép eredményét mutatá be. A kántor tanító is szép sikert aratott. A gyermekek jól és helyesen feleltek.

Másnap június 1-én volt a templomszentelés. Nem volt cselekménye, mozzanata a templomszentelés magasztos szertartásának, melyet a fáradságot nem ismerő Főpásztor meg nem magyarázott volna.

Ebéd után ő Excellentiája Mosonyba indult.

En pedig, ki a szeretett Főpászort tovább nem követhetém, Istennek segedelmét és áldását kértem még hátra levő utjára. És ezzel bezárom gyenge vonásokban adott leírásomat.

Pap Gyula.

Nyilvános köszönet. Nagyon jól tudjuk, miszerint a világ kezdete óta mindig voltak, vannak-s lenni is fognak jötevők, kiknek áldozatkészségükért legnagyobb hódolat és hálatisztelettel adózunk. Ilyen legnagyobb Jötevőt adott az isteni Gondviselés Kegyelmes Főpásztorunk Nagyméltósága Lönhárt Ferencz püspök Urban, — kinek nagylelkű pártfogása, bőkezű adakozása már is megszámlálhatlan. — Gyenge vagyok a jótétemények fősorolásában, — miknek egyesek úgy, mint községek részesei voltak — azonban bátorkodom mégis minket illetőleg egyet megemlíteni, melylyel Excellentiája Lövéte nagy községét kétszeres örök hállára kötelezte. Ugyanis: említett községben a lélekszám 3000 körül áll, a tunkötelesek száma pedig jóval meghaladja a 300 at; és mi volt kevés? A tanerő! Gondoskodni kellett a már meglevő két tanerőn kívül egy harmadikról. De hogyan? Ez volt ismét a legfőbb kérdés; hol a nép anyagi helyzeténél fogva teljesen képtelen volt arra, hogy a harmadik tanító fizetését legcsekélyebb részben is képes lett volna fedezni.

Több mint tíz éven át sürgette a Nagyméltósága vallás- és közoktatásügyi Miniszter Ur a tanerők szaporítását, tekintve a tulnyomó tankötelesek létszámát; haszttalan volt, a silány anyagi helyzet háttérbe szorította a szellemi élet fejlődését. — Sőt midőn 1881. év elején a Nagyméltósága Püspök Ur fölhívására érdemes plebános urunk, — ki valamint egyéb, úgy ez ügyben is nagyon sokat fáradozott a nevelés ügy előmozdítását illetőleg, s a ki igazán szíven hordja mindazt mi által népének üdvöst, jót és hasznot eszközölhet, — igénytelen személyemet ajánlatba hozta Excellentiája előtt, mire a magas főpásztori kinevezést is megkaptam; mi történt ekkor? ellent mondott a nép; nem akart semmi szín alatt elfogadni, mert nem is választott; mi az iskolatanács és képviselő testület között némi zavar és elégtelenségre adott alkalmat. Mi több még az is ki lett mondva a

képviselő testület által, miszerint állomásom nem foglathatom el Lővéte községében, valameddig egy három tagu küldöttség Excellentiája előtt szóval nem nyilatkozik ez ügyben, miután tudomásukon kívül történt a főpásztori kinevezés is. Ugyis lett és midőn Excellentiája a küldöttség által értesült Lővéte községnek silány anyagi helyzetéről, mely megnyugtató öröm-válasszal bocsátotta el a küldötteket, ezt mondván: „En is hozzá járulok a harmadik tanító fizetéséhez némi segélylyel.“ És ígérte Excellentiája azzal kegyeskedett teljesíteni, miszerint 1884. év elejétől magán pénztárából 150 frtot utalványozott.

Kétszeres jótétemény volt ez, miután a felizgatott kedélyek lecsillapodva a szülők most örömmel tekintenek gyermekeik előmenetelére, áldva Excellentiájának drága emlékét, miután kegyes volt a nevelésügy előmozdításához nemcsak szóval, hanem tettel is ily nagyrészből hozzájárulni, szóval a harmadik tanító alaptőke létesítését megkezdeni. Melyhez a község is hozzá járulva egy bizonyos összeggel; a gyümölcsöző tőkének kamata 3 éven keresztül már is meghaladja az 50 frtot.

Mindezen és számos hasonló üdvös nagylelkü intézményeiért fogadja Excellentiád ugy a magam, mint az ártatlan gyermeki szívek, — kiknek lelki és szellemi előmeneteléről kegyeskedett ez által gondoskodni — valamint az összes hívek nevében hálás köszönet nyilvánításom legparányibb jelét, melylyel egyszersmind nem mulasztva el napi imáinkban az egék Urához esedezni, hogy az isteni Gondviselés Excellentiádat az emberi kor legvégső határáig drága jó egészségben, minden alattvalói öröme és boldogítására igen sokáig éltesse! Lővéte 1887. június 12. Ferencz József tanító.

I R O D A L O M.

— Megjelent: „**Katholikus Hitoktatás.**“ Havi folyóirat a hitoktatás elméleti és gyakorlati művelésére. II. évf. 6. sz. Szerkeszti és kiadja: Fonyó Pál Sükösdön (Pestmegye). — Tartalma: A bibliai történet, viszonya a többi hittani tárgyhoz. — A hitelemzés sikeresebb kezelésének föltételeiről. — Jézus a főtanács és Pilátus előtt. — Overberg Bernát. — A középiskolai hittanárak díjazása. — Izsák feleségül veszi Rebekkát. — Irodalom és vegyesek: — ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

— „**Olvasókör**“ Szépirodalmi regényfolyóirat. IX. köt. 29. füzet. Szerkeszti Fülöp György Budapesten, (Ferencz-József rakpart, 16.) Tartalma: „A norbonnei kastély titka“ című regény folytatása; — ára: egész évre (24 füzet) 6 frt, félévre (12 füzet) 3 frt, negyedévre (6 füzet) 1 frt 50 kr.

— „**Magyar házaszony.**“ Háztartási, gazdasági és szépirodalmi folyóirat. VI. évf. 24. szám. Szerkeszti Andrea. kiadja Dr. Murányi Ármán Budapesten; — ára: egész évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr.

— Ribényi Antal kispesti lelkész előfizetési fölhívást tesz közzé ily című műre: „**Havi szónok.**“ A folyóirat első füzeté f. hó 15-én került ki a sajtó alól; ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt, 50 kr. Az előfizetési pénzek Kispestre küldendők.

— Megjelent: „**A kath. hitterjesztés lapjai.**“ Képes haviközlöny. VI. évf. 7. füzet. Szerkeszti és kiadja Nogely István igazgató Nagyváradon. Tartalma: Vértanuk iskolája (12 képpel.) — Missioi tudósítások; ára egész évre 3 frt.

„**Isten Igéje szent beszédekben.**“ XII. évf. 7. füzet. Szerkeszti Jagicza Lajos. Kiadja Buzárovits Esztergomban; ára egész évre (12 füzet) 2 forint.

— „**A biliai történetek gyakorlati Magyarázata.**“ Irta Dr. Knecht Frigyes Jusztus freiburgi kanonok. Fordítá: a kalocsai növendékpapság Szen-Ágoston egylete. I. rész. Ó-szövetség. 407 lap. Kiállítása igen csinos. Melegen ajánljuk.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **MEGHÍVÓ.** Az erd. rom. kath. irod. társulat választmánya f. évi június 30-án délután 4 órakor a társ. könyvtárhelyiségben gyűlést tart, melyre a tagok tisztelettel meghívotnak. Tárty: a folyóügyeken kívül a közgyűlés előkészítése. — Az elnökség.

— **Köszönet nyilvánítás.** Püspök urunk ő Excellentiája értesülvén az itt mult hó 21-én kezdődött, több napig tartott és ily nagymértékben még nem pusztított árvíz által okozott károsulásunkról, 55 frtnyi (30+25) segélyt kegyeskedett adományozni; mely nagylelkü adományáért az angyal szívé, apostoli buzgalmu és ékesajku főpásztornak a nyilvánosság terén is ezennel legmélyebb köszönetünket nyilvánítjuk. Maros-Illye 1887. június 20. Bálint Endre lelkész. Erdős Ferencz ktanító.

— **A gyulafehérvári rom. kath. főelemi iskolában, 1886—87. tanév végén** tartandó vizsgálatok sorrendje. Június 24. d. e. 8—12. I. II. osztály. Június 24. d. u. 2—5. III. osztály. Június 25. d. e. 8—12. IV. osztály. Június 29. d. e. Istentisztelet után zárünnepély. Gyulafehérvár, 1887. június 20-án. A tanító kar.

Szerkesztői üzenetek.

— **A. L. urnak Erzsébetváros.** A „Krimítból“ című csinos és érdekes tárczacikket megkaptuk s a most folyamatban levő leírás után közvetlenül közlésre kerül. Sok őszinte üdvözlét!

— **P. Gy. urnak Deményháza.** Pályázatot, miután azok a társulatnak is költséget okoznak, díjtalanul nem közölhetünk. A megállapított 1 frt díj ugy is elég csekély.

— **S. J. urnak M. M. Vásárhely.** A „Bucszatóra“ talán szintén rákerül a sor; bárha ily költemények közlése kellemetlen praecedens alkothatna, adandó megjegyzésünkkel azonban, reméljük, a netán felmerülő hason követelményeknek utját fogjuk vágni.

Kiadja: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: Dr. TÓDOR JÓZSEF.
Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, Dr. SZUCHY BÉLA, STRAUBERT ÖDÖN, Dr. VERESS FERENCZ.

Nyomatott a püsp. lyc. nyomda gyorsajtóján Gyulafehérvártn.